

„MINTHOGY IV. KÁROLY KIRÁLY ECKARTSAUBAN ...”

MINISZTERTANÁCSI VITA AZ ECKARTSAUI NYILATKOZAT

TÖRVÉNYBE FOGLALÁSÁRÓL

BATHÓ GÁBOR

Az MTA-ELTE Jogi Történeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. BATHÓ GÁBOR

Az MTA-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
(ELKH) EGYÜTTMŰKÖDŐ KUTATÓJA

ADJUNKTUS

(NKE ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR,

ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI

TANSZÉK)

BATHO.GABOR@UNI-NKE.HU

2021. november 15.

Két nappal ezelőtt volt az eckartsai nyilatkozat kibocsátásának évfordulója;

ez adja ennek a blogbejegyzésnek az apropóját, amely a nyilatkozat értékeléséhez szolgál adalékokkal. Mint az köztudomású, az eckartsai levélnek és az 1920. évi I. törvénycikknek sokkal szorosabb kapcsolatot szánt a kormányzati jogszabályalkészítés, mint amilyen viszonyba végül kerültek. A törvénycikk első tervezetét a minisztertanács számára az Igazságügyminisztérium készítette elő két államtitkár (Turi Béla és Rassay Károly) vezetésével a törvényelőkészítő osztályon.

Huszár Károly miniszterelnök 1920. február 13-án, a minisztertanács ülésén¹

olvasta fel az alkotmányosság helyreállításáról és a főhatalom ideiglenes gyakorlásának rendezéséről szóló törvényjavaslatot. Ez a 32 napirendi pont közül a 29. volt, néhány jelentős téma is megelőzte, de olyanok is mint a Szegedi Partfürdő

Részvénytársaság alaptőkéjének felemelése vagy dr. Góhl Ödön (az egyébként nagynevű muzeológus és numizmata) magyar nemzeti múzeumi igazgatóőr részére múzeumi osztályigazgatói cím és jelleg adományozása. Szokatlan az is, hogy a miniszterelnök teljes terjedelmében felolvassa a törvényjavaslatot, és az is szokatlan, hogy ezt tudjuk. Hiszen a minisztertanácsok jegyzőkönyveinek szükségessége ritkán enged betekintést a kormányulések részleteibe. Ez már előrevetíti, hogy ez a napirendi pont nem a megszokott „A minisztertanács hozzájárul.” vagy „Tudomásul szolgál.” tömondatokkal lesz lezárható.

A törvénytervezet eredeti változatában az eckartsai nyilatkozat kétszer is szerepel: a preambulumban tartalmi átiratban, a javaslat 2. §-ában pedig teljes, pontos szövegében, az ismert „Trónralépésem óta mindig arra törekedtem ...”

kezdettől a „Károly” aláírásig. E 2. § felütése a következő lett volna: „A nemzetgyűlés tudomásul veszi és törvénybe iktatja IV. Károly királynak következő nyilatkozatát.” A kormánytagok alapvetően ezzel kapcsolatban fogalmaztak meg kritikát, illetve alakítottak ki ellentétes álláspontot. Bleyer Jakab a nemzeti kisebbségek minisztere annyit tudott megállapítani a vita előtt, amiben nagyjából egyetértett a kormány, hogy Károly király nem volt Magyarországon és nem gyakorolta a királyi hatalmat. Ez kétségtelenül igaz volt.

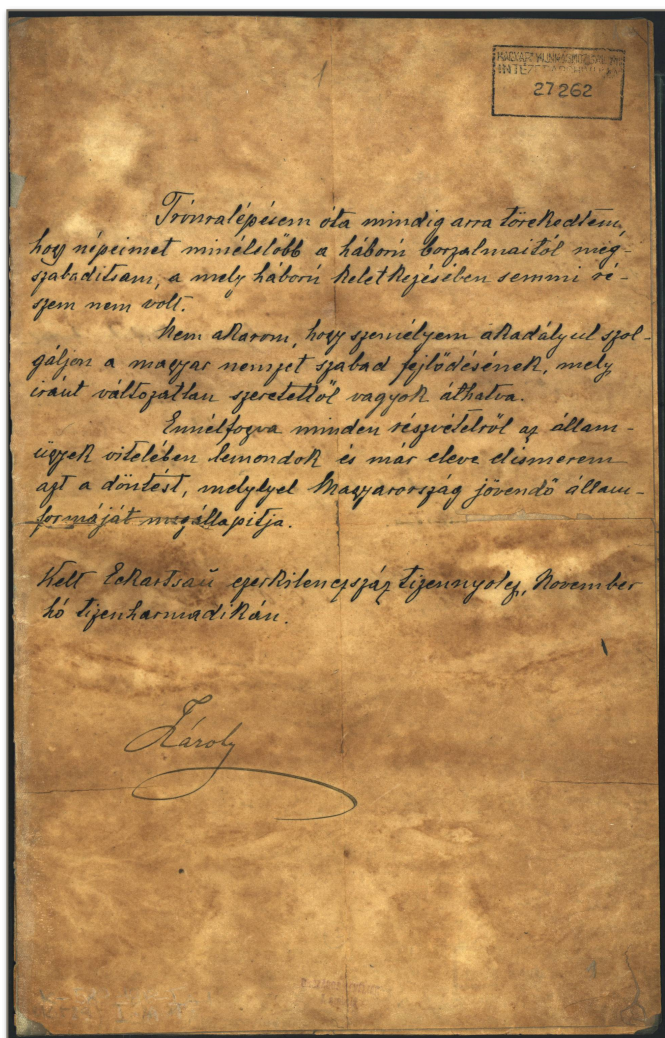
Bárczy István igazságügy-miniszter kifejtette, hogy az eckartsai nyilatkozat

szerinte egy magánlevél volt, miután nem volt hozzá miniszteri ellenjegyzés és az országgyűlés sem hagyta jóvá. Így egyáltalán még a levélre való utalást sem javasolta a törvénytörvényben. Ez az álláspont csak abból a szempontból meglepő, hogy – bár a miniszterelnök volt a napirendi pont előterjesztője – az igazságügyminisztérium készítette elő a javaslatot, így a miniszter azzal a tervezettel nem értett egyet, amelyet a saját minisztériuma készített.

Friedrich István hadügyminiszter, korábbi miniszterelnök szerint a törvényjavaslat

eredeti szövege egyenesen detronizációt jelentene. A vita egyik legforróbb része itt alakult ki. A földművelésügyi miniszter, Rubinek Gyula úgy reagált: „Igenis, én detronizálni akarok!” Beniczky Ödön belügy-

miniszter pedig hangsúlyozta, hogy esküjét élete végéig kötelezőnek tartotta magára. A véleménykülönbségeket természetesen indokolja, hogy a Huszár-féle koncentrációs kormány több, egymással jelentős kérdésekben egyet nem értő párt képviselőiből állt.

Bárczy igazságügyminiszter a minisztertanácsnak e pontján azt a javaslatot tette, hogy az ellenségeskedés szítása helyett egy minimális utalást tegyenek a történetekre és Károly királyra, ne értékeljék se az eckartsauai nyilatkozatot, se más

eseményt, és mindössze annyi legyen a későbbi törvényben, hogy a királyi hatalom gyakorlása szünetel, és a nemzetgyűlés az államfői teendők ideiglenes ellátására kormányzót választ. Bleyer Jakab – komikumot nem nélkülöző elmondása szerint – nem ragaszkodott a Habsburg-dinasztiához, de ha tudhatta volna, hogy ez biztosítja az ország integritását, akkor Károly mellett állt volna. Rubinek Gyula álláspontja szerint, ha bármilyen kétséget hagytak volna afelől, hogy Károly lemondása végleges volt, akkor a

polgárháború magvát hintették volna el, és „kezdődik a régi ősi magyar történet az ellenkirályokkal.” Az eckartsauai levél helyzetét legalább e törvény indoklásában tisztázni kellett volna. A koncentrációs kormány jellegéből adódóan nem elképzelhetetlen, de mindenesetre váratlan, ahogyan Friedrich István hadügyminisztert kellemetlen helyzetbe hozták az egész kormány előtt. A miniszterelnök azzal illette a hadügyminisztert, hogy a királlyal, illetve a jövőbeli királlyal kapcsolatban ingadozó állásponton volt. Sőt azzal is vádolta, hogy a korábbiakban Károly visszatérése esetére kilátásba helyezte a király letartóztatását. A miniszterelnök kérte Friedrich álláspontjának világos kifejtésére. Erre a felhívásra Friedrich három, számára elfogadható lehetőséget vázolt fel: 1. Károly királyként visszatér, 2. Ottó trónörökös lesz a király és mellette József főherceg a régens vagy 3. József főherceg lesz a király.

Nem ez volt ez első ilyen eset, pár nappal korábban Friedrich hasonló szituációba került.² Ekkor a minisztertanácsban a kormánytagok előtt a miniszterelnök egyszerűen kérdőre vonta a hadügyminisztert a királlyal kapcsolatos álláspontjáról. Szokatlan és komikus ahogyan a jegyzőkönyv szól: „a király személyének kérdésében tulajdonképpen a hadügyminiszter úr ma milyen álláspontot foglal el.” Erre válaszul ugyanazt a három lehetőséget mondta

el, mint az előbb említett esetben.

Az igazságügyminiszter javaslatát fogadták el, így kikerült az eckartsauai nyilatkozat a későbbi 1920. évi I. törvénycikk tervezetéből. Egyedül a belügyminiszter nem értett egyet, ezt kérte jegyzőkönyvezni is. A törvénytervezet többi szakaszát is megbeszélték a minisztertanácsban, azonban ennek semmilyen részletéről sem tudósít a jegyzőkönyv. A sajtóból azonban tudhatjuk, hogy az ülés hosszú volt, este hattól éjfélig tartott.² Többször e törvényjavaslat nem szerepelt a minisztertanács napirendjén, sőt Horthy Miklós megválasztásáig nem is tartottak minisztertanácsi ülést. 1920. február 28-án, Horthy kormányzóvá választásának napján a Huszár-kormány előzetes ígéretének megfelelően, feladatát befejezve lemondott.

Hivatkozások:

¹ MNL OL W12 Miniszterelnökségi Levéltár – Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (1867-1944) 1920. február 13.

² MNL OL W12 Miniszterelnökségi Levéltár – Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (1867-1944) 1920. február 6.

³ Minisztertanács az állami főhatalom ideiglenes rendezéséről. Pesti Hírlap. 42. évf., 39. sz. (1920. február 14.) 6. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Huszár-kormány <https://images.app.goo.gl/YShKE1PvgWR2MhvY9> 2021. november 14.

2. oldal: Az Eckartsauai nyilatkozat. <https://www.flickr.com/photos/orszagosleveltar/14798227951> 2021. november 14.